بێژەنی تەرەقی
شاعیری سترانە دانسقە و
خەیاڵ بزوێنەکان

وەرە باوەك شەوڕۆژ لەخەم و شادی دا

سپی پۆش و ڕەش پۆشی یەکتر بین

ئەودەمەی دەستی چارەنوس، سەرگوزەشتەی ژیانی هونەرمەندێك دەنوسێتەوە و هونەر هاوکات لەگەڵ چارەنوسێکی داسەپاودا، دەڕژێتە سەر ژیان و ڕۆحیەوە، هەستدەکات خاچێکی بەردینی قورس بەسەر شانیەوەیە و دەیگێڕێت و کاتێکی پڕلە قیرە و قاڵ و هاوار، بەسەر نوسینەکەیدا دادەڕژێت. کاتێك تێکەڵ بە نەفرەت لێکردن و دەست خۆشی کردن، سوپاس و جوێن، لەوکاتەدا هەستدەکات تان و پۆی وجودی لەگەڵ تان و پۆی ئەم کاتە پڕلەدەنگەدەنگ و هاوارەدا پەیوەندیەکی داخراو نەپچڕاوی هەیە، نەك هەر لەگەڵ ئەمانەدا، بەڵکو لەگەڵ تاك بەتاکی هەمو خەڵکی دنیادا....

پەیوەندەیەك کەناوەکەی تری بەرپرسیارێتی و پەیامی هونەرە.

دەستەیەك لەژێر باری قورسی خۆیدا، چەند هەنگاوێك زیاتریان هەڵنەهێناو و لە جووڵ دەکەون...

بەڵام تەنها دەستەیەکی لەژمارەدا کەمن، کەدەتوانن خاچەکەی خۆیان بە کۆڵ بکێشن و لەوشوێنی حەوانەوەیەی کەلەپانتایی ئەبەدیەتدا سەری لەئاسمان سمیوە، وەك ئاڵایەك هەڵیدەدەن.

بۆ توێژەر، هیچ کارەساتێك بەئازارتر لەوەنیە مەجبور بێت بۆ خۆپاراستن لە بیرتەنگیەکان و خۆ پەسەندیەکان، ڕونبێژی لە پەردەی درکەدا بشارێتەوە و ڕاستی و پاراوی کەلام و نوسینەکەی لەغوباری لێڵی و خوازەدا!

لەڕیزی پێشەوەی ئەوشاعیرانەی بەرهەمی ناوازەیان لە هونەری ستران بێژی، یان «هۆنراوە»دا خولّقاندوە بێژەنی تەرەقی خوڵقێنەری شۆڕئەنگێز ترین، ڕەوان بێژانە ترین و پڕمانا ترین بەرهەمەکانە، دوبارە وتنەوەی ئەم ڕوانینەم لەحاڵێکدایە کە(بەپێچەوانەی لەبەرچاوگرتن و ڕێز لێنانی لایەنی ڕاستی و دروستی و ئینساف) ئاگام لەلایەنە بەرچاو تەنگەکانە لە لێکۆڵینەوەکەمدا، لەسەر ئەم هونەر مەندە. ئەگەر نا بێ هیچ شکێك و بەدڵ نیاییەوە، ڕای من زۆر لەمە زیاتر و ڕوونتر بوو و ڕەنگە بەهەندێك بەڵگە کە هەموو گومان و لێڵیەکانی دەسڕیەوە و بە هەڵسەنگاندنێکی وردی نێوان شیعری ئەو و بەرهەمی ئەوانی دی. بەڵام ئەو ئەوانی دیەی خۆیان لەپێشتر و گرنگ تر دەبینن...

زاڵبوونی ئافرێنەرانەی ئەم شاعیرە، کەلەگەڵ گۆشە و دەزگا مۆسیقاییەکاندا ئاشنایە و بە یارمەتی ئاواز لە ڕوانگەی ناوەڕۆکە بەرجەستەکان لە غەزەل بێژیدا، ئاسانتر و باشتر لەهەر ئەویترێك، تێکەڵەی هەندەسی کەلامی لەگەڵ نوسینی مۆسیقایی وشەدا، پێکەوە گرێدەدات و لەم ڕوانگەشەوە شارەزاتر لە هەر شارەزایەك تانی هەرنەوایەك لەگەڵ پۆی هەرکەلامێك دا بۆ دروستکردنی هەڵبەستێکی ئاهەنگین پەیوەند دەدات.

ناچار تێکەڵبوونی کردە عەروزییەکان و نەوا مۆسیقاییەکان، ئەبن بە هەڵگری ئەم توانایەی کەلەم تێکەڵ بوونی تان و پۆی پێکەوە بەستراوە، بەرگێکی ڕازاوەی سیحراوی و ئاوریشمێکی ڕەنگاڵەی جوان بچنرێت و بەنەوا دڵ ببات و بەمانا گیانە تینوەکان.

ئێستا ئەگەر مرۆڤ بوونی شاعیرێك، بەمانای ڕاستەقینەی وشە، مەرجێکی دیکەبێت بۆ هەڵسەنگاندن و خەملاندن لە هونەردا، بێژەن بێشك یەکێکە لە شاعیر ترینی شاعیرەکانی سەردەمی ئێمە، لەبەرئەوەی هونەرمەند، تائەوێ هونەرمەندە کە مرۆڤ بێت و هەرکەسێك لەم مرۆڤ بوونە، بەهرەی زیاتری بردبێت بەهەمان ڕێژە، بەهەرمگەلێکی بەرزتر و سەرکەوتوتر بەدیدێنێت.

هۆی ئەم دۆخەش ئەوەیە لەڕۆژگارێکدا دەژین، ترۆپکی وشکەساڵی مرۆڤ بوون و هەڤیازیە... لەم کاتەدا کەناسینەوە و جوێکردنەوەی گڵ لە گەوهەر، یەکێکە لە هونەرە گەورەکان و هەرکەسەو لەگۆشەیەکەوە خواست و کەڵکەڵەی هونەر و سۆفی گەری و ڕێنمایی هەیە و بەبێ بوونی هیچ هونەرێك کەس بەکەسایەتی نازانێت، هونەرمەند بون زۆر مزنە.

بێخەبەر لەوەی: هونەر وەها بێنیازی و دەوڵەمەندیەك دەبەخشێتە

هونەرمەند کەلەهەموو شتێك بێجگە لەخەمی دڵی خۆی بێخەبەرە، خەمێك کەبەقەد هەموو پێوەرەکانی مرۆڤایەتی پانتاییەتی و تەنها لە ئازارەکانی دڵی خەڵکە کەدڵی ئەویش پڕلە ئێش و ڕێش دەکات.

بردومانە لەیاد خەم و دەردی خۆمان

ئەوەندەی خواردومانە خەمی دڵ شکاوان

دڵمان دڵنیایە گەر مەرگیش بێتە پێش

ئازارمان نەداوە هەرگیز بەکینەوە دڵەکان

خوێنی دڵە ڕۆژیمان ئەی خودا سەبرێك

ئەوەندەی ناومانەتە سەرجگەر ددان

مامۆستا محەمەد حسین شهریار کە بێژەن سەرسپێراویەکی زۆری پێی هەبوو، بەجۆرێك کەتا کۆتایی تەمەن هیچ لەو سەر سپێراویە کەم نەبوەتەوە. و بەوتەی شیخ الاسلام عبدالله انصاری:

«دوکەڵ لەئاگر و تۆز لە با وا خەبەر نادەن کە مورید لە پیر و شاگرد لە مامۆستا. (مەبەست مورید و مراد ە لە ڕێبازی صۆفی گەریدا)» هەروەها کە چەندین جار بیستراوە و بینراوە لەدڵی مامۆستاشدا، نەك بەس میهرەبانیەکی دلۆڤانانە بەڵکو هۆگریەکی باوکانەیە.

زۆربەی کات بێژەنی تەرەقی بە هەڵبەستە بێخەوشەکانیەوە دەناسن و لە هەنگاوی دواتردا بە غەزەلە دڵگیرەکانیەوە، کەزمانی هەستی ئەون.

بەهەرحاڵ لەم سەردەمەی ئێمەدا ئەگەر «ڕەهی معیری» جیاکەینەوە، چونکە ئەو دنیایەکی دیکەی هەبوو و بە شێوەیەکی گریمانەیی دەبێت لەگەڵ برگەیەکی زەمەنی پێشتردا هەڵ سەنگێندرێت و لەو زەمانەدا ئەو خوڵقێنەری شێوەیەکی نوێ لە هونەری هەڵبەستوانی بوو... پاش ئەو دەکرێت شاعیرە هەڵبەست وانەکان بەسەر سێ دەستەدا دابەشبکەین:

ئەوانەی هەڵبەستی قورس سازدەکەن، ئەوانەی سوك سازی دەکەن و ئەو دەستەیەی لەگەڵ چەمکە سەیر و سەرسوڕ هێنەرەکان! بۆنمونە مۆسیقی جاز هەڵبەست سازدەکەن و ئێمەش چ بڵێین لەگەڵ ئەم دەستەیە؟ هیچ قسەیەك نییە لەبەرئەوەی هەرگیز نەبینراوە هەڵبەستێکی لەو شێوەیە پاش چەند هەفتەیەك کەدەنگە دەنگێك لەنێو ئەوخەڵکە هیپی شێوازە، دروست نەکات ، پاشان لەبیرنەکرێت.

ئاشکرایە من لەگەڵ ئەمانەی کەبە قسەی خۆیان هەڵبەستی نوێ سازدەکەن و میلۆدی جاز و هیپین، دژایەتیەکم نییە، بەڵام سەرسوڕمانی من بۆئەوکارە دەگەڕێتەوە بۆئەوەی، ئەوان هەڵبەستوان نین و جاز نازانن و هیپیش نین. لاساییکەرەوەی چەند بێ مایە و بێ بەهرەیەکن.

لەنێو ئەوانەی هەڵبەست قورس سازدەکەن و هەڵبەستەکانیان مانا و چەمکی دڵگیری تێدایە و بە گومانی من بێژەنی تەرەقی بەڕوخسارێکی دیارەوە، لەڕیزی پێشەوەی ئەم دەستەیەدایە بێئەوەی ویستبێتم یەکێکیان بەوی تر هەڵبسەنگێنم یا کەسێك پێش ئەویتر بخەم، چونکە هەرکام لەوانە لە پێگەو و شوێنی خۆیاندان و هەرکام لەوان دنیایەکی تایبەت و جیاواز لەوی تری هەیە...

بەڵام لە ڕوانگەی حاڵ و هەیەجانەوە دەتوانرێت بوترێت هەڵبەستەکانی بێژەن، دنیایەکی تایبەت بەخۆی هەیە بەهەرحاڵ دڵنشیە و هەگیز بەتێپەڕبوونی کات کۆن و سواو نابن. هەڵبەستە بەناوبانگەکانی» مەستی مەی کەلە مەیخانە بێمەوە»، « بەرگی خەزان»، « لەزەمنێکدا کە مەحەبەت وەك ئەفسانەی لێهاتووە»، کە ساڵانێك پێش ئیستا وتراوە و هەرجارەی گوێمان لەهەرکام لەو گۆرانیانە دەبێت، دەڵێی ئەمڕۆ وتراون.

دەستەیەکی کە لە هەلبەستەکانی خۆیاندا، لە وشە باوە کۆمەڵایەتیکان کەڵك وەردەگرن، هەندێك جار بەرهەمی جوان و دڵ نشین دەڵێن و کارێکی هونەرمەندانەیە و هەندێکیان گەشتونەتە ئەوپەڕی ناسکی و بەناوبانگ ترینیان هەڵبەیت و گۆرانی «گوڵ هات و بەهار هات»ە .

بەهەر حاڵ بگەڕێینەوە بۆ باسەکەی خۆمان و ئەویش شیعرەکانی بێژەنی

بێژەن تەرەقی

تەرەقیە و ناچاردەبێت پێشەکیەك بۆ ئەم قسەیەم بنوسم، لەبەرئەوەی بەدیاری کراوی شێوەی هونەری ئەو تەنها هەڵبەست نییە و لە غەزەل و مەسنەوی(دوو خشتەکی)یش دا لە زۆربەی هەڵبەست وانەکان، کە یەك یان دوو دانەیان نەبێت کەزۆر تایبەتن، جیاوازە. غەزەل و مەسنەویەکانی ئەو پڕن لەهەیەجان و حاڵ و ئەمانەش جیایان دەکاتەوە و دەربڕی هەست و سۆزی تایبەتی بێژەنن.

ئەتۆ کەلاف لێدەرانی عەشق زۆرن، چاوڕوانی لەچاوێکدا کە چاوەڕوانی دەیسوتێنێت نابینرێت، بەڵام بەلاساییکردنەوە، دنیا پڕە لەگلەیی و نیگەرانی دەستی یار و ئازارێك، کە هەرگیز بوونی نەبووە و سرشك بۆ داخی خەمێك کەهیچ کاتێك لەناخدا هەڵنەقولاوە. بەم حاڵەشەوە تەتانەت گەربشتوانن بەیارمەتی سیحری وشە تا مەودایەك بچنە پێش و غەزەلێك بڵێن و هەڵبەستێك هەڵبەستن، لەدڵەکاندا گیر نابێت و شوێنی خۆی ناکاتەوە.

ئەگەر هونەر وتن و پێش چاو خستنی هەست و سۆزەکان بێت، لەوشوێنەی نە هەست بەجێماوە و نەسۆز شوێن خۆی گرتووە، چۆن دەتوانی بڵێیت هونەر بوونی هەیە. ئەم کەسانە هەرگیز دڵیان لەخەمێك دا نەسوتاوە، لەبەرئەوەی دڵێك لەئارادا نەبووە تا لەڕەنج و ئازار و خەمی خەڵك دا هاوار هەڵێنێت.

لەودیو ئەم سەرگوزەشتەوە کەگلەییەکی تاڵ و ئازاراویە... دەبێت بڵێم کاریگەری خوێندنەوەی غەزەلەکان، مەسنەویەکان، پارچە ئەدەبیەکانی و بیستنی هەڵبەست و گۆرانیە دڵ گیرەکانی شاعیرێك بەناوی بێژەنی تەرەقیە لەسەر ئەم پێشەکیە خۆی دەنەخشێنێت... شاعیرێك کەبەبێ هیچ دوودڵیەك بە جەستە و گیان، شاعیرە و لەهەموو حاڵێك دا شاعیرە و شاعیرێکە سەراپا پڕلە میهرەبانی و هەیەجان و خۆشەویستی و بە ڕەفتارێك وەك داوێنی خۆرەتاو بەربڵاو و دنیا گیر.

بێگەردی سینەم لەگەرمی قسەکانمەوە دیارە

نیشانەی عاشقی لەناڵەکانی منەوە دیارە

****

چاوەڕوانیەك میە لە دوژمن کەبەتەمای گیانمە

ئەوینی من و میهرەبانی من و وەفای دڵی من

****

وەك نەی بە نەغمە گرێی دڵم ناکرێتەوە

هەمە هەزار پەردەی خەم لە قورگی خۆم دا

****

بەختم یاوەر نەبوو لەگەڵ کاروان دا بڕۆم

ئەسوتێم ئەوەندەی وەك دوکەڵا لەناو بچم

و دڵێك کە شنەی شەماڵێك تۆفانێك لە تان و پۆیدا هەڵدەستێنێت و ئەگەر شیعر سەرگوزەشتەی حاڵی شاعیر بێت، بێ هیچ سێو دوو یەك سەرگوزەشتەی حاڵی بێژەن یەکێکە لە دڵگیرترین ئەفسانەکان، چیرۆکێك کەدەکرێت باوەڕی پێبکەیت.

خوێنی من، ئەی ئاگری بەربوو لەگیانم

هەڵقوڵاو تۆفانی زەریای چ کەسێکیت ؟

ئەی بیری پەرێشان لە قاقڕی وەفادا

شەو تابەیان، گەرمی تەمەنای چ کەسێکی؟

لەبەرئەوەی لە دۆستی دا هاوڕێیەکی بەخشندەیە و بۆ منداڵەکانی باوکێکی میهرەبان و هاوسەرێکی وەفادار.

ئەمە سەرنجێك بوو لەدوورەوە بۆ سیمای جوامێری شاعیرێك کەلەودیو حەوت پەردەی ئیهام و خوازەوە، خۆ پیشان دەدات و ڕەنگدانەوەی خەرمانەی مرۆڤایەتی لەپەردەی ئەفسانەیەکی فەرامۆشنەکرودا...\

سەرچاوە:

- سرود برگ ریزان» چاپی 1351 شەمسی